

تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار و ناسازگار

زهرا مهدی پور

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار و ناسازگار، پرداخت. روش پژوهش، نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری، تمامی کودکان مراکز پیش‌دبستانی شهر بهنمیر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۰۱ که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، کودکان مرکز پیش‌دبستانی امیدان فردا بهنمیر به عنوان کانون اجرای طرح انتخاب گردید. جهت تمایز بین کودکان سازگار و ناسازگار از آزمون راتر (۱۹۶۷) فرم آموزگار و در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از پرسشنامه ابراز وجود گمبیریل و ریچی (۱۹۷۵) استفاده شد. برای گروه‌های آزمایشی (سازگار و ناسازگار)، به تصادف داستان‌هایی از مجموعه داستان‌های فکری فیلیپ کم در هفت جلسه ۳۰ دقیقه‌ای به مدت چهار هفته اجرا شد. در حالی که اعضاء گروه شاهد در این مدت هیچ گونه مداخله‌ای دریافت نکردند. نتایج آزمون تحلیل کواریانس یک متغیره نشان داد که داستان‌های فکری فیلیپ کم بر میزان ابراز وجود کودکان سازگار و ناسازگار تاثیر داشت و آن را افزایش داد. آزمون تحلیل واریانس یک راهه نیز نشان داد، میزان تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان گروه سازگار بیشتر از کودکان گروه ناسازگار و بیشتر از گروه شاهد بود.

واژگان کلیدی: داستان‌های فکری فیلیپ کم، ابراز وجود، کودک سازگار، کودک ناسازگار.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

علمای تعلیم و تربیت معتقدند که محیط یادگیری مناسب، شامل فضای فیزیکی، روانی و اجتماعی، از مهم ترین پایه های کیفیت بخشی محسوب می شود. در کیفیت بخشی به امور مدرسه در ابعاد آموزشی و پرورشی باید به بازسازی الگوی روابط اجتماعی و کنترل هیجانات دانش آموزان توجه جدی نمود. از این رو، توجه به فعالیت های پرورشی به منظور توجه به نیازهای پرورشی دانش آموزان و آماده سازی ایشان برای حضور در اجتماع، ضروری می نماید. بی شک، کسب مهارت های مختلف خودکنترلی و نیز مهارت های اجتماعی لازم است از مدرسه شروع شود، زیرا اساس ساختار شخصیتی و رفتاری انسان، در دوران کودکی پایه ریزی می شود. آموزش قادر است در سرنوشت کودکان تأثیر به سزایی داشته باشد و بخش اعظمی از این آموزش، بر عهده مربیان و معلمان است (جناب زاده رودباری و همکاران، ۱۳۹۵). از طرفی، با این که دوران کودکی از مهم ترین مراحل زندگی است که در آن شخصیت فرد پایه ریزی می شود و شکل می گیرد، اغلب اختلالات و ناسازگاری های رفتاری پس از این دوران ناشی از کمبود توجه به دوران حساس کودکی و عدم هدایت صحیح در روند رشد و تکامل است. این بی توجهی منجر به عدم سازش و انطباق با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودکان می شود (کهریزی و همکاران، ۱۳۹۴). پژوهش هایی که در زمینه روان شناسی مرضی انجام پذیرفته، خلاف باور ابتدایی، نشان می دهند که کودکان و نوجوانان نیز در معرض خطر ابتلا به اختلالات روانی قرار دارند و در مجموع بین ۱۴ تا ۲۴ درصد از کودکان و نوجوانان با انواع مشکلات و اختلال های رفتاری و هیجانی دست به گریبان هستند (زنگ، ۲۰۰۷). اختلالات رفتاری کودکان طیف وسیعی شامل بیش فعالی، پرخاشگری، اضطراب، افسردگی، ناسازگاری اجتماعی و اختلال سلوک را در بر گرفته که نیازمند تشخیص و مداخله زود هنگام است (کسلر و همکاران، ۲۰۰۵). اغلب کودکان با اختلالات رفتاری، احساسات منفی دارند و با دیگران بدر رفتاری می کنند. در بیشتر موارد، معلمان و همکلاسی ها، آنان را طرد نموده و در نتیجه، فرصت های آموزشی آنان کاهش می یابد (کهریزی و همکاران، ۱۳۹۴). از سوی دیگر، انزوای اجتماعی این کودکان، موجبات پرخاشگری هر چه بیشتر آنان را فراهم می آورد. مجموعه این عوامل، کودکان را در معرض خطر بروز رفتارهای ضد اجتماعی قرار می دهد. شواهد جمع آوری شده توسط سازمان بهداشت جهانی نشان می دهد که تا ۲۰ سال آینده، اختلالات رفتاری و عاطفی کودکان و نوجوانان به بیش از ۵۰ درصد افزایش خواهد یافت و به عنوان پنجمین عامل ناتوانی در میان کودکان تبدیل خواهد شد (ولف و ماش، ۲۰۰۶). سازگاری، توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه خاص اجتماعی به طریقی که در عرف جامعه، پذیرفته و ارزشمند باشد، است. فرآیند سازگاری، باعث اجتماعی شدن و کمبود مهارت های اجتماعی، باعث بروز اختلال های رفتاری مانند بزه کاری، نقص در عملکرد تحصیلی و شناختی، فرار از مدرسه، رفتارهای ضد اجتماعی و اختلال های روانی در آینده می شود (نیسی و شهنی بیلاق، ۱۳۸۰). بر این اساس، سازگاری یا مهارت اجتماعی، فرآیندی است که افراد را قادر می سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش بینی کنند، رفتار خود را کنترل کنند و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم نمایند (ساریخانی و همایی، ۱۳۹۳). مطالعات مختلف در حوزه مسائل کودکان و نوجوانان نشان می دهند که کودکان و نوجوانانی که از نظر معلمان ناسازگاری بالاتری دارند، آمادگی کمتری برای یادگیری و آموزش داشته که موجب عملکرد ضعیف تر، موفقیت تحصیلی کمتر و ترک تحصیل بیشتر نسبت به سایرین می گردد. هم چنین، در این کودکان، مهارت های اجتماعی ضعیف تر است، آن ها محبوبیت کمتری در میان همسالان، آشفتگی بیشتری در پردازش اطلاعات اجتماعی از جمله اسنادهای خصمانه نسبت به نیت همسالان و مهارت های حل مساله کمتر و پرخاشگری بیشتری از خود نشان می دهند (جافه و همکاران، ۲۰۰۴). در این میان، یکی از مشکلاتی که گریبان گیر بسیاری از افراد یک جامعه و به خصوص کودکان آن می شود،

1. Zeng

2. Kessler et al.

3. Wolfe & Mash

4. Jaffe et al.

عدم صراحت در بیان و قاطعیت در رفتار است. به خصوص در فرهنگ‌هایی که شیوه‌های تربیتی بر اساس روش‌های تنبیهی قرار دارد و زمینه تربیتی برای ابراز عواطف و احساسات وجود ندارد، ترس از تنبیه، باعث ایجاد رفتارهایی چون دروغ‌گویی، چالپوسی، غیبت کردن و تعارضات غیرواقعی می‌شود که نقطه مقابل رفتار جرأت‌ورزانه است (رنجرکهن و سجادی‌نژاد، ۱۳۸۹). در واقع، جرأت‌ورزی یا ابراز وجود، قلب رفتار میان فردی و یا مهارت برقراری ارتباط میان فردی است. ابراز وجود، توانایی‌های روانی-اجتماعی، احساس خودکارآمدی و کنترل درونی افراد را بهبود بخشیده و در نتیجه، عزت نفس آنان را تقویت می‌کند. در مقابل، افرادی که خود ابرازی پایینی دارند در باورها، احساسات و عقایدشان حقی برای خود قائل نبوده و در اعتراض علیه رفتارهای نادرست دیگران، ناتوان بوده و خواسته‌هایشان را نسبت به دیگران، کم اهمیت‌تر می‌دانند (عمیدینا و همکاران، ۱۳۸۹). در سالیان اخیر، صورت‌بندی‌های نظری و پژوهشی از فرآیندهای درمانی مختلف، نشان می‌دهند که باید از مطالعه ذره‌بینی روش‌های کلامی به سوی رویکردهای کلان‌نگر حرکت کرد. این شیوه‌ها در قالب قصه، سازمان یافته‌اند، به طوری که قصه‌ها ابزار بنیادین معنادهی محسوب می‌شوند (گونسالوز و ماچادو، ۱۹۹۹) و الگویی از تفکر هستند که پیش از مدرسه از طریق افسانه‌ها، داستان‌های کودکان، قصه‌ها و تاریخچه خانوادگی فرا گرفته می‌شوند (سچانگ و ابلسکان، ۱۹۹۵). قصه‌ها این فرصت را برای کودکان فراهم می‌سازند تا خیال‌بافی‌هایشان را بیان کرده و موقعیت‌های متضاد را بررسی کنند و آنان را قادر می‌سازند به مسائل و احساس‌های مهم بپردازند (محمد اسماعیل، ۱۳۸۱). از سویی، کودکان از راه تغییر و تبدیل داستان‌ها، قصه‌ها و حکایت‌ها تشخیص می‌دهند تا چه اندازه می‌توانند تغییر و درباره روایت‌های خود احساس به دست آورند و مسئولیت قصه‌های خود را بپذیرند. لذا، داستان‌سرایی، ابزاری حساس برای فهم افکار کودکان، شناسایی گرایش‌های آنان و کمک به آن‌ها برای درک دقیق‌تر جهان پیرامون خود است. در واقع، قصه‌ها چارچوبی برای خودپدیدآیی، آموزش و بالا بردن خودفهمی و کارایی روابط بین فردی فراهم می‌آورند. هم‌چنین، قصه‌گویی، به کودک در فهم این نکته کمک می‌کند که دیگران نیز تجربه‌هایی همانند حوادث زندگی او دارند که به کاهش تجارب غیر قابل قبول از نظر اجتماعی کمک می‌کند. کودکان این موضوع را با خواندن یا شنیدن قصه‌هایی می‌فهمند که شخصیت‌های آن داستان‌ها تجارب مشابهی داشته‌اند (آجرلو و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین، در قصه‌گویی، کودکان از این جا و اکنون رها می‌شوند و فراتر از آن چه می‌بینند و در دسترس است، گام بر می‌دارند (ماچادو، ۱۹۹۵). کارکرد قصه درمانی از آن جهت برای کودکان بسیار برجسته‌تر می‌شود، زیرا که آن‌ها نمی‌توانند به سادگی افکار و احساساتشان را شناسایی و ابراز کنند، به همین دلیل، قصه‌درمانی به صورت یکی از روش‌های عالی مشاوره و روان‌درمانی کودکان مطرح شده است (تامپسون و رادولف، ۱۹۹۶؛ ترجمه طهوریان، ۱۳۸۴). از همین رو، زمانی که کودکان به قصه‌ها گوش فرا می‌دهند یا قصه‌ای نیمه تمام را تکمیل می‌کنند، خود را در نقش قهرمان قصه قرار می‌دهند. در واقع، به سمت تعارض‌های خودشان می‌روند. آن‌ها ممکن است مهارت‌ها و راه‌حلی را که شخصیت‌های قصه به کار می‌برند به طور ناهشیار برای رویارویی با مشکلات خود امانت گیرند. این مهم موجب می‌شود آن‌ها بتوانند بر گذشته و ناکامی‌های پیشین خود فایق آیند و آینده خود را پر معناتر بیابند (هاوارد، ۱۹۹۱). بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که داستان‌گویی و قصه‌درمانی، از روش‌های مورد استفاده در بهبود اختلالات رفتاری کودکان، است. رویکرد آموزش فلسفه به کودکان، رویکرد جدیدی است که هدف آن پرورش متفکرانی است که بیاموزند که چگونه خودشان فکر کنند (صفایی مقدم و همکاران، ۱۳۸۵). لیپمن^۵ این طرح را با هدف فراهم کردن برنامه تحصیلی در زمینه کاوش فلسفی برای افراد از مقطع کودکستان تا دانشگاه تهیه کرد. برای انجام برنامه فلسفه برای کودکان، کتاب‌های داستانی ویژه آنان

1Goncalves & Machado

2Schang & Abelscon

3Thompson & Rudolf

4Howard

5Lipman

تألیف شده است. هسته مرکزی طرح در برگزیده رمان و داستان‌های فلسفی همراه با کتاب راهنمای معلمان است. یکی از این داستان‌ها متعلق به فیلیپ کم؛ است. وی آثاری تحت عنوان داستان‌های فکری ۱، ۲ و ۳ (کند و کاو فلسفی برای کودکان) را تألیف کرد. این داستان‌ها، کودکان را به پرسش کردن، بررسی پیامدها و پیش فرض‌ها، استفاده از ملاک‌ها و کاوش نظرهای گوناگون دعوت می‌کنند (رستمی و همکاران، ۱۳۹۳). این داستان‌های فکری می‌کوشند تا توانایی تفکر و استدلال کودکان را افزایش دهند و آنان را تشویق کنند تا پرسش‌های خود را درباره مسائلی مانند ماهیت حقیقت، خوبی، زیبایی، انصاف و دوستی، ببرسند. درباره تجربه خود پیرامون زمان و دگرگونی بحث کنند و به بررسی روابط و محیط بپردازند. این داستان‌ها کودکان را به پرسش کردن، بررسی پیامدها و پیش فرض‌ها، استفاده از ملاک‌ها و کاوش نظرهای گوناگون دعوت می‌کنند. در همه جلسات تدریس، مباحث بر پایه پرسش‌های دانش‌آموزان در واکنش به محرک‌های ارائه شده هم چون شعر، تصویر یا داستان ارائه می‌شود. در روش تدریس بازتر، پرسش‌هایی که باید سهمی بیشتر از زمان تدریس را به خود اختصاص دهند، مشخص می‌شوند. معلم نیز در پیشبرد مباحث، بیش از آن که نقشی آمرانه داشته باشد، نقش تسهیل کننده را ایفا می‌کند (بارو، ۲۰۱۰). میراحمدی و محمدی (۱۳۹۷) در بررسی تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر رشد خلاقیت و سازگاری کودکان دوره اول ابتدایی، نشان دادند که خلاقیت کودکانی که تحت آموزش داستان‌های فکری فیلیپ کم قرار گرفته بودند در هر ۴ بعد خلاقیت رشد داشته که این رشد در طول مدت پیگیری هم از پایداری مناسبی برخوردار بود، همچنین سازگاری کودکان در هر ۶ حیطه مورد بررسی افزایش پیدا کرد و در طول مدت پیگیری نیز از پایداری مناسبی برخوردار بود. رستمی و همکاران (۱۳۹۵) در بررسی تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر رشد خلاقیت کودکان دوره آمادگی نشان دادند که خلاقیت کودکانی که تحت آموزش داستان‌های فکری فیلیپ کم قرار گرفته بودند در هر ۴ بعد خلاقیت رشد داشته‌اند، که این رشد در طول مدت پیگیری هم از پایداری مناسبی برخوردار بود. پژوهش اصغرزاده سلماسی و پورشریفی (۱۳۹۰) نیز نشان داد می‌توان از قصه‌درمانی به منظور بهبود سازگاری اجتماعی کودکان مبتلا به اختلال سلوک، استفاده نمود. در پژوهش آجرلو و همکاران (۱۳۹۵) نتیجه شد که قصه درمانی موجب کاهش نشانه‌های اضطراب و بهبود عادات خواب کودکان می‌شود، لذا می‌توان آن را به مثابه یک فن اثربخش همراه با سایر درمان‌های روان‌شناختی برای درمان اضطراب و عادات خواب نامناسب کودکان به خصوص کودکان بیمار به کار برد. پژوهش حسن‌زادگان رودسری و سعیدی رضوانی (۱۳۹۴) نیز نشان داد که قصه‌درمانی به روش تحلیل رفتار متقابل موجب کاهش پرخاشگری شده است. با گسترش دامنه پژوهشی در حوزه تاثیر داستان و قصه در کاهش اختلالات رفتاری، متاسفانه در جامعه آماری مورد نظر پژوهش پیش‌رو، پژوهشی یافت نشده است که به تاثیر قصه‌گویی و داستان‌ها، به خصوص داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار و ناسازگار، پرداخته باشد. از سویی، تا زمانی که پژوهش جامعی در زمینه روش‌ها و فنون مؤثر در کاهش اختلالات رفتاری در کودکان و نوجوانان صورت نگیرد، والدین، معلمان و مسئولان آموزش و پرورش نخواهند توانست برنامه‌ریزی صحیحی در این زمینه داشته باشند. همچنین، یکی از مهم‌ترین دوره‌های آموزشی برای کودکان قبل از ورود به دبستان، دوره پیش دبستانی است. این دوره با مهدکودک کاملاً متفاوت است. این همان جایی است که ذهن بچه‌ها برای رفتن به دبستان آماده می‌شود و مهارت‌های فکری و عملی آن‌ها توسعه پیدا می‌کند. هرچند گذراندن دوره پیش دبستانی از نظر وزارت آموزش و پرورش اجباری نیست. اما، با توجه به فعال بودن ذهن کودکان در سن کم می‌تواند بسیار کمک‌کننده باشد و باعث شود بچه‌ها در آینده مشکلات رفتاری و درسی کمتری را تجربه کنند. از این رو پژوهش حاضر با در نظر گرفتن این ضرورت به دنبال بررسی تاثیر داستان‌های فلسفی فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار و ناسازگار است. بنابراین، پرسش اصلی عبارت است از این که آیا داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار و کودکان ناسازگار تاثیر دارد؟

1. Cam

2. Barrow

روش

با توجه به ماهیت، این پژوهش، نیمه (شبه) آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری عبارت است از تمامی کودکان مراکز پیش دبستانی شهر بهنمیر در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۰۱ که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای، کودکان مرکز پیش دبستانی امیدان فردا شهر بهنمیر به عنوان کانون اجرای طرح انتخاب گردید. برای همه کودکان سوالات پرسشنامه ناسازگاری راتر^۱ (۱۹۶۷)، توسط مجری طرح اجرا شد تا کودکان سازگار و ناسازگار مشخص گردند. به این ترتیب، تعداد ۱۴ نفر از دانش‌آموزانی که نمره ۱۳ و بالاتر از آن کسب نمودند به عنوان ناسازگار شناسایی شدند. چرا که در این مقیاس، نمرات بالاتر از ۱۳ (نقطه برش) به معنای ناسازگاری بیشتر است (مهریار و یوسفی، ۱۳۷۰). سپس، کودکان با گمارش تصادفی (با استفاده از قرعه‌کشی) ۱۰ نفر در گروه آزمایشی ناسازگار، ۱۰ نفر در گروه آزمایشی سازگار و ۱۰ نفر در گروه شاهد (تشکیل شده از دانش‌آموزان سازگار و ناسازگار) قرار گرفتند. پس از آن، از کلیه آزمودنی‌ها، تقاضا شد با کمک مادران خود به سوالات پرسشنامه ابراز وجود گمبریل و ریچی (۱۹۷۵)^۲ به عنوان پیش‌آزمون پاسخ دهند. سپس، برای آزمودنی‌های گروه آزمایشی سازگار و گروه آزمایشی ناسازگار، داستان‌های خانه تو یا من، لانه پرنده، تامی و لاک پشت زمان، شی‌زیر ستارگان، گابریل، لیندا و کلارا از مجموعه داستان‌های فکری نوشته فیلیپ کم به تصادف انتخاب شدند و در هفت جلسه ۳۰ دقیقه‌ای به صورت هفته‌ای دو جلسه (یک‌شنبه و سه‌شنبه) به مدت چهار هفته اجرا شد. در حالی که اعضاء گروه شاهد در این مدت هیچ‌گونه آزمایش یا مداخله‌ای دریافت نکردند. در پایان جلسه هفتم از آزمودنی‌های هر سه گروه پس‌آزمون به عمل آمد. ابزار اندازه‌گیری عبارت بود از:

پرسشنامه سازگاری: در این پژوهش، جهت تمایز بین کودکان سازگار (بهنجار) و ناسازگار (با اختلالات رفتاری) از آزمون راتر (۱۹۶۷) فرم آموزگار، استفاده شد. این مقیاس، برای ارزیابی رفتار، جهت تمایز گذاشتن بین کودکان بهنجار و کودکان دارای اختلالات رفتاری و مشکل دار (ناسازگار) در سال ۱۹۶۴ توسط راتر تهیه و در سال ۱۹۶۷ توسط وی تجدید نظر شده است. در ایران، مهریار و یوسفی (۱۳۷۰) ضمن استاندارد (ترجمه و هنجاریابی و افزودن شش سوال دیگر به نسخه اصلی) نمودن آن، دو فرم از آن ارائه کردند. فرم A، مخصوص والدین است که توسط مادر کودک تکمیل می‌گردد و شامل مسائل مربوط به تندرستی و عاداتها (۱۳ گویه) و مشکلات رفتاری و هیجانی کودک (۱۸ گویه) می‌باشد. فرم B، مخصوص معلم است که مشکلات رفتاری کودکان را در مدرسه مورد بررسی قرار می‌دهد و دارای ۳۰ سؤال است که توسط معلم مربوطه تکمیل می‌گردد (حیدری و همکاران، ۱۳۸۵). این پرسشنامه پنج گروه اختلال‌های رفتاری را در کودکان می‌سنجد که عبارتند از بیش‌فعالی و پرخاشگری، اضطراب و افسردگی، ناسازگاری اجتماعی، رفتار ضد اجتماعی و کمبود توجه. همچنین، یک مقیاس سه درجه‌ای برای انتخاب پاسخ‌ها وجود دارد که در آن انتخاب گزینه اصلاً درست نیست، صفر نمره؛ تا حدی درست است، ۱ نمره و کاملاً درست است، ۲ نمره دارد. راتر (۱۹۶۷) نمره ۹ را جهت تمایز بین کودکان هنجار و دارای مشکل معرفی کرد. مهریار و یوسفی (۱۳۷۰) جهت تمایز بین کودکان بهنجار و کودکان ناسازگار، نمره برش پرسشنامه را ۱۳ تعیین نمودند. در پژوهش حیدری و دیگران (۱۳۸۵)، نمره برش برابر ۱۰ و در پژوهش بهنیا (۱۳۸۱)، نمره برش برابر ۷ انتخاب گردید. در پژوهش حاضر، نقطه برش برابر ۱۳ در نظر گرفته شد و کودکانی که نمرات آن‌ها ۱۳ و بالاتر از آن بود، کودکان ناسازگار (با اختلالات رفتاری) تشخیص داده شد. راتر (۱۹۶۷) در پژوهش خود بر روی ۹۱ کودک، روایی این مقیاس را از طریق محاسبه ضریب توافق پرسشنامه و تشخیص روان‌پزشک برابر ۷۶/۷ و مقدار پایایی بازآزمایی آن را ۰/۸۵ گزارش نمود. برزگرفروبی (۱۳۹۴) در پژوهشی با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، پایایی این مقیاس را برابر ۰/۷۴ گزارش نمود.

1. Rutter

2. Gamberil & Richey

پرسشنامه ابراز وجود: برای اندازه‌گیری ابراز وجود آزمودنی‌ها از پرسشنامه گمبیریل و ریچی (۱۹۷۵) استفاده شد. این مقیاس دارای ۴۰ گویه است که در آن هر گویه یک موقعیت خاص را که مستلزم رفتار جرأت ورزانه است، نشان می‌دهد. این پرسشنامه دارای دو قسمت است، یک قسمت به اندازه‌گیری درجه یا میزان ناراحتی فرد اختصاص دارد و قسمت دیگر آن، احتمال بروز رفتار جرأت ورزانه را مورد سنجش قرار می‌دهد. پاسخ‌ها در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای انجام می‌شود که پاسخ به هر کدام از ماده‌های آن نمره‌ای از ۱ تا ۵ اختصاص می‌یابد. مجموع نمرات پاسخ دهنده به عنوان میزان جرأت‌ورزی در نظر گرفته می‌شود و کسانی که در این پرسشنامه نمرات کمتری کسب می‌کنند، به عنوان افراد دارای جرأت ورزی پایین، تشخیص داده می‌شوند. گمبیریل و ریچی (۱۹۷۵) میزان ضریب آلفای کرونباخ را جهت اندازه‌گیری پایایی برابر با ۰/۸۱ گزارش کردند. در پژوهش پیری و شهرآرای (۱۳۸۴) به روش همسانی درونی و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه پس از حذف سوال‌های ناهمگون ۱، ۶، ۲۷، ۳۴، ۳۵ و ۳۸، برابر ۰/۸۵ به دست آمد. همچنین، با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی جهت تعیین روایی سازه پرسشنامه ابراز وجود، دو عامل به دست آمد، که اعتبار عامل اول ۰/۸۲ و عامل دوم ۰/۷۵ برآورده شد. مطابق با دیدگاه‌های موجود برای این دو عامل اسامی مناسبی انتخاب شد، محتوای عامل اول پرسشنامه ابراز وجود با سوالات ۴، ۷، ۸، ۱۰، ۱۳، ۱۴، ۱۹، ۲۰، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۳۱، ۳۳، ۳۶، ۳۹ و ۴۰ بر اساس دیدگاه لنگ و جاکوبسکی (۱۹۷۶) با ابراز وجود بنیادی همخوان است و بر اساس دیدگاه لی (۱۹۷۸) عامل دوم پرسشنامه ابراز وجود، ابراز وجود مقابله‌ای با سوالات ۵، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۱، ۲۲، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۲ و ۳۷ است (پائیزی و همکاران، ۱۳۸۶). همچنین، پائیزی و همکاران (۱۳۸۶) نیز جهت تعیین پایایی از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ مقدار پایایی را برابر ۰/۹۲ گزارش نمودند.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (محاسبه میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (آزمون تحلیل کوواریانس (ANCOVA) و تحلیل واریانس یک راهه (ANOVA)) از طریق برنامه نرم افزاری SPSS-23 استفاده شد.

یافته‌ها

جدول ۱، میانگین ابراز وجود آزمودنی‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱: تحلیل توصیفی تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود

آزمون	گروه‌ها		
	سازگار	ناسازگار	شاهد
	انحراف استاندارد \pm میانگین	انحراف استاندارد \pm میانگین	انحراف استاندارد \pm میانگین
پیش آزمون	۲/۶۳ \pm ۰/۹۷	۲/۶۵ \pm ۰/۷۰	۲/۶۷ \pm ۰/۸۸
پس آزمون	۴/۶۴ \pm ۰/۱۹	۴/۱۸ \pm ۰/۲۵	۲/۸۲ \pm ۰/۷۱

جدول ۱، نشان داد میانگین نمرات ابراز وجود در آزمودنی‌های عضو گروه‌های سازگار، ناسازگار و شاهد به ترتیب از ۲/۶۳، ۲/۶۵ و ۲/۶۷ در پیش آزمون به ۴/۶۴، ۴/۱۸ و ۲/۸۲ در پس آزمون تغییر یافت.

جهت اطمینان و تایید پیش فرض نرمال بودن متغیر ابراز وجود در گروه‌های سه‌گانه آزمایشی سازگار، آزمایشی ناسازگار و شاهد از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف، استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، متغیر ابراز وجود از توزیع نرمال برخوردار است، چرا که مقدار سطح معناداری (Sig.)، از مقدار $\alpha=0/05$ ، بزرگتر است. همچنین، پیش فرض همگنی (تساوی) واریانس گروه‌ها نیز از طریق محاسبات آزمون لون، انجام شد. یافته‌ها نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، همگنی واریانس نمرات ابراز وجود آزمودنی‌های گروه‌های آزمایشی سازگار، آزمایشی ناسازگار و شاهد، برقرار است، چرا که مقدار سطح معناداری (Sig.)، از مقدار $\alpha=0/05$ ، بزرگتر است.

جدول ۲، نتایج آزمون تحلیل کوواریانس را نشان می‌دهد.

جدول ۲: خلاصه نتایج آزمون تحلیل کوواریانس

اثر	گروه	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
	سازگار	۲۰/۱۵	۱	۲۰/۱۵	۱۱۶/۹۸	۰/۰۰۰	۰/۸۵
گروه	ناسازگار	۱۱/۲۳	۱	۱۱/۲۳	۸۴/۴۴	۰/۰۰۰	۰/۸۰

طبق جدول ۲، در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، اختلاف معناداری بین نمرات آزمودنی‌ها در گروه‌های سازگار و شاهد، همچنین، گروه‌های ناسازگار و شاهد وجود دارد، چون مقدار سطح معناداری (Sig.)، از مقدار $\alpha=0/05$ ، کوچکتر است. به طوری که با توجه به جدول ۱ می‌توان ادعا کرد اختلاف به وجود آمده نتیجه تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود آزمودنی‌ها در هر یک از گروه‌های آزمایشی سازگار و ناسازگار بوده است.

جدول ۳، آزمون تحلیل واریانس یک راه جهت مقایسه تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر میزان ابراز وجود آزمودنی‌های گروه‌های آزمایشی سازگار، آزمایشی ناسازگار و شاهد را نشان می‌دهد.

جدول ۳: خلاصه نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راه

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
درون گروهی	۲۱/۴۶	۲	۱۰/۷۳		
برون گروهی	۶/۶۷	۳۳	۰/۲۰	۵۳/۱۲	۰/۰۰۰

طبق جدول ۳، در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، اختلاف معناداری بین نمرات آزمودنی‌های گروه‌های سازگار، ناسازگار و شاهد وجود دارد، چون مقدار سطح معناداری (Sig.)، از مقدار $\alpha=0/05$ ، کوچکتر است. آزمون تعقیبی توکی (جدول ۴) نشان خواهد داد که اختلاف به وجود آمده مربوط به کدام گروه‌ها است.

جدول ۴: نتایج آزمون تعقیبی توکی جهت تشخیص تفاوت بین گروه‌ها

گروه (۱)	گروه (۲)	تفاوت میانگین (۱) - (۲)	سطح معناداری
سازگار	ناسازگار	۰/۴۶	۰/۰۴۵
سازگار	شاهد	۱/۸۲	۰/۰۰۰
ناسازگار	سازگار	- ۰/۴۶	۰/۰۴۵
ناسازگار	شاهد	۱/۳۶	۰/۰۰۰
شاهد	سازگار	- ۱/۸۲	۰/۰۰۰
شاهد	ناسازگار	- ۱/۳۶	۰/۰۰۰

مندرجات جدول ۴، نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر میزان ابراز وجود آزمودنی‌های عضو گروه سازگار بیشتر از آزمودنی‌های گروه ناسازگار و بیشتر از آزمودنی‌های گروه شاهد است، چون مقدار سطح معناداری (Sig.)، از مقدار $\alpha=0/05$ ، کوچکتر است.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان سازگار تاثیر دارد و آن را افزایش می‌دهد. همچنین، داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان ناسازگار نیز تاثیر دارد و آن را افزایش می‌دهد. از سویی، میزان تاثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر ابراز وجود کودکان گروه سازگار بیشتر از ابراز وجود کودکان گروه ناسازگار و بیشتر از ابراز وجود کودکان گروه شاهد است. هم راستا و همسو با نتایج پژوهش حاضر، پژوهش‌های پیشین نیز بر این موضوع تاکید کردند که داستان‌های فکری و قصه درمانی بر رشد خلاقیت، بهبود سازگاری، کاهش نشانه‌های اضطراب و پرخاشگری تاثیر دارند

(میراحمدی و محمدی (۱۳۹۷)؛ آجرلو و همکاران (۱۳۹۵)؛ رستمی و همکاران (۱۳۹۵)؛ حسن‌زادگان رودسری و سعیدی رضوانی (۱۳۹۴) و اصغرزاده سلماسی و پورشریفی، ۱۳۹۰). در تبیین نتیجه به دست آمده باید اذعان داشت که قصه‌ها، داستان‌ها و روایت‌ها، چارچوب‌هایی برای خودپدیدآیی و بالا بردن خودفهمی و کارایی روابط بین فردی را در کودکان فراهم می‌آورند و به کودکان در فهم این نکته کمک می‌کنند که دیگران نیز تجربه‌هایی همانند حوادث زندگی آنان دارند که به کاهش تجارب غیر قابل قبول از نظر اجتماعی کمک می‌کند. از طرفی، قصه‌ها به کودکان فرصت می‌دهند تا خیال‌بافی‌هایشان را بیان کرده و موقعیت‌های متضاد را بررسی کنند. کودکان از راه تغییر و تبدیل داستان‌ها، قصه‌ها و حکایت‌ها تشخیص می‌دهند تا چه اندازه می‌توانند تغییر کنند، لذا، داستان‌سرایی، ابزاری حساس برای فهم افکار کودکان، شناسایی گرایش‌های آنان و کمک به آن‌ها برای درک دقیق‌تر جهان پیرامون خود است. زمانی که کودکان به قصه گوش فرا می‌دهند یا قصه‌ای نیمه تمام را تکمیل می‌کنند خود را در نقش قهرمان قصه قرار می‌دهند و در واقع به سمت تعارض‌های خودشان می‌روند. گرچه، آن‌ها ممکن است مهارت‌ها و راه‌حلی را که شخصیت‌های قصه به کار می‌برند به طور ناهشیار برای رویارویی با مشکلات خود امانت گیرند. این مهم موجب می‌شود آن‌ها بتوانند بر گذشته و ناکامی‌های پیشین خود فایز آیند و آینده خود را پر معناتر بیابند. لذا، می‌توان نتیجه گرفت که داستان‌گویی و قصه درمانی، یکی از روش‌های مورد استفاده در بهبود اختلالات رفتاری کودکان، است. کسب این تجارب ارزشمند به کودکان و به خصوص کودکانی که دارای اختلال‌های رفتاری از قبیل ناسازگاری که خود طیف‌هایی از قبیل کمبود توجه، ناسازگاری اجتماعی، رفتار ضد اجتماعی، بیش‌فعالی، پرخاشگری، اضطراب و افسردگی هستند، کمک می‌کند تا با تلاش و کوشش بیشتر به ترمیم نقاط ضعف خویش پرداخته، ابراز وجود خود را توسعه دهند. امری که در این پژوهش بر آن صحنه گذاشته شده است. این پژوهش نیز مانند هر پژوهش دیگری با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است که محدود کردن پژوهش به کودکان پیش دبستانی، سال تحصیلی ۱۴۰۰-۰۱، شهر بهنمیر در استان مازندران و امکان تأثیر نحوه رفتار، طرز برخورد، شخصیت و ویژگی‌های فردی معلم بر عملکرد کودکان در حین اجرای پژوهش، از جمله مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش به‌شمار رفته که نیاز است در تعمیم اطلاعات به جوامع دیگر، نهایت دقت، احتیاط و مراقبت به‌عمل آید. توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی این پژوهش با سایر ابزارهای اندازه‌گیری (مصاحبه، مشاهده و یا پرسشنامه‌های دیگر) اجرا شود. این پژوهش در پایه‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی و در شهرهای دیگر استان نیز اجرا گردد. این پژوهش در مورد مباحث دیگری نظیر انگیزش تحصیلی، خودپنداره، عزت نفس و خودشکوفایی و غیره نیز صورت پذیرد.

منابع

- آجرلو، مریم؛ برقی ایرانی، زیبا و علی اکبری دهکردی، مهناز. (۱۳۹۵). تأثیر قصه درمانی بر کاهش اضطراب و بهبود عادات خواب کودکان مبتلا به سرطان تحت شیمی درمانی. *فصلنامه روان‌شناسی سلامت*، ۱۵(۱۸)، ۵-۲۵.
- اصغرزاده سلماسی، فرزانه و پورشریفی، حمید. (۱۳۹۰). تأثیر قصه درمانی بر بهبود سازگاری اجتماعی کودکان مبتلا به اختلال سلوک. *فصلنامه آموزش و ارزشیابی*، ۴(۱۴)، ۱۳-۲۴.
- برزگر فیروزی، کاظم. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش همدلی بر سازگاری اجتماعی و پرخاشگری دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۳(۹)، ۲۱-۳۲.
- بهنیا، فاطمه. (۱۳۸۱). بررسی کیفی اختلال‌های رفتاری دانش‌آموزان دیرآموز ارجاعی به کلینیک کار درمانی. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۷(۴)، ۶۷-۷۲.
- پائیزی، مریم؛ شهرآرای، مهرناز؛ فرزاد، ولی‌الله و صفایی، پریش. (۱۳۸۶). بررسی اثربخشی آموزش ابراز وجود بر شادکامی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوم رشته علوم تجربی دبیرستان‌های تهران. *مطالعات روان‌شناختی*، ۳(۴)، ۲۵-۴۳.
- پیری، لیلیا و شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۴). بررسی رابطه میان سبک‌های هویت، ابراز وجود و سبک‌های مقابله. *مجله مطالعات روان‌شناختی*، ۲(۳)، ۳۹-۵۴.

- تامپسون، چارلز و رودلف، لینداب (۱۳۸۴). *مشاوره با کودکان*. ترجمه جواد طهوریان. تهران: انتشارات رشد.
- جناب‌زاده رودباری، مریم؛ انصاریان، فهیمه و نادری، عزت‌اله. (۱۳۹۵). بررسی میزان اعتماد‌پذیری برنامه آموزش فلسفه برای کودکان (p4c) در فعالیتهای پرورشی بر کنترل برون‌ریزی و درون‌ریزی خشم در دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه مدارس شهر تهران. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ۱۳(۲)، ۱۴۴-۱۵۸.
- حسن زادگان رودسری، ماهرخ و سعیدی رضوانی، نوید. (۱۳۹۴). الگوی تأثیر آموزش تحلیل رفتار متقابل به روش قصه‌گویی بر رفتار پرخاشگر کودکان کار (بر اساس نظریه اریک برن). *دو فصل نامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، ۷(۷)، ۷۹-۹۸.
- حیدری، جبار؛ عظیمی، حمیده؛ محمودی عالمی، قهرمان و محمدپور تهمتن، رضا علی. (۱۳۸۵). بررسی شیوع اختلالات رفتاری-هیجانی و عوامل مرتبط با آن در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مدارس شهرستان ساری سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۱۶(۵۶)، ۹۱-۱۰۰.
- رستمی، کاوه؛ فیاض، ایراندخت و قاسمی، امید. (۱۳۹۵). تأثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر رشد خلاقیت کودکان دوره آمادگی شهر تهران. *فصل نامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۲(۴۱)، ۱-۱۳.
- رستمی، کاوه؛ مفیدی، فرخنده و فیاض، ایراندخت. (۱۳۹۳). مقایسه تأثیر داستان‌های فیلیپ کم و مرتضی خسرو نژاد بر رشد خلاقیت در کودکان دوره آمادگی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۸۹. *مجله علمی پژوهشی مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، ۱(۱)، ۷۲-۴۹.
- رنجبرکهن، زهره و سجادی نژاد، مرضیه سادات. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش ابراز وجود بر عزت نفس و افسردگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند*، ۱۷(۴)، ۳۰۸-۳۱۵.
- ساریخانی، ناهید و همایی، لیلا. (۱۳۹۳). عوامل موثر بر سازگاری اجتماعی مهاجران (مطالعه موردی: شهر بومهن). *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی/ایران*، ۴(۱۳)، ۶۷-۸۳.
- صفایی مقدم، مسعود؛ مرعشی، سید منصور؛ پاک سرشت، محمد جعفر؛ باقری، خسرو و سپاسی، حسین. (۱۳۸۵). بررسی تأثیر روش اجتماع پژوهشی در برنامه آموزش فلسفه به کودکان بر پرورش مهارت‌های استدلال دانش‌آموزان پسر پایه سوم راهنمایی مدرسه نمونه دولتی اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی*، ۱۳(۲)، ۳۱-۵۴.
- عمیدنیا، الهام؛ نیسی، عبدالکازم و سودانی، منصور. (۱۳۸۹). ابراز وجود و میزان سازگاری فردی-اجتماعی در دانشجویان دختر. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، ۵(۱۷)، ۳۷-۴۶.
- کهریزی، سمیه؛ مردی، آسیه و مؤمنی، خدا مراد. (۱۳۹۴). اثربخشی شن‌بازی درمانی بر کاهش اختلالات رفتاری کودکان دبستانی. *مجله پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره*، ۱(۵)، ۱۵۴-۱۷۴.
- محمد اسماعیل، الهه. (۱۳۸۱). *بازی درمانی در درمان کودکان مبتلا به اختلال رفتاری*. تهران: سازمان آموزش و پرورش استثنایی.
- مهریار، امیر هوشنگ و یوسفی، فریده. (۱۳۷۰). *تشخیص و درمان بیماری‌های روانی در کودکان*. تهران: انتشارات رشد.
- میراحمدی، طیبه و محمدی، لیلا. (۱۳۹۷). تأثیر داستان‌های فکری فیلیپ کم بر رشد خلاقیت و سازگاری کودکان دوره اول ابتدایی شهر کرج. *نخستین کنفرانس ملی تحقیقات کاربردی در علوم انسانی و روان‌شناسی*، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و هنر.
- نیسی، عبدالکازم و شهنی بیلاق، منیجه. (۱۳۸۰). تأثیر آموزش ابراز وجود بر عزت نفس، اضطراب اجتماعی و بهداشت روانی دانش‌آموزان پسر مضطرب اجتماعی دبیرستانی شهرستان اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۸(۲و۱)، ۱۱-۳۰.
- Barrow, Wilma. (2010). Dialogic, Participation and The Potential for Philosophy for Children. *Journal of Thinking Skills and Creativity*. Vol. 2. No. 5. 61-69.
- Gambril, Eileen D. and Richey, Cheryl A. (1975). An assertion inventory for use in assessment and research. *Journal of Behaviour Therapy*. Vol. 6. No. 4. 550-561.
- Goncalves, O. F and Machado, P. P. (1999). Cognitive narrative psychotherapy : research foundations. *Journal Oline psycho*. Vol. 55. No. 10. 91-117.

- Howard, G. S. (1991). Culture tales. A narrative approach to thinking, cross-cultural psychology, and psychotherapy. *Journal of American Psychol.* Vol. 46. No. 3. 187-197.
- Jaffe, S. R., Caspi, A., Moffitt, T. E and Taylor, A. (2004). Physical maltreatment victim to antisocial child: evidence of an environmentally mediated process. *Journal Abnorm Psychol.* Vol. 113. No. 1. 44-55.
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R and Merikangas, K. R. (2005). Walters EE. Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Journal of the Arch Gen Psychiatry.* Vol. 62. No. 6. 593-602.
- Machado Jeanne M. (1995). *Early Childhood Experiences in Language Arts: Emerging Literacy.* New York: Delmar Publishers.
- Rutter, M. (1967). A children's behavior questionnaire for completion by teachers : preliminary findings. *Journal of Child Psychology and Psychiatry.* Vol. 8. No. 1. 1-11.
- Schang, Roger C. and Abelscon, Robert P. (1995). Knowledge and memory; the real story. In R. S. Wyer. Jr. (Ed) *Advanc In social cognition* 1-85. Hillsdale, NJ : Erlbaum.
- Wolfe, David A. and Mash, Eric J. (2006). *Behavioral and emotional disorders in adolescents: Nature, Assessment, and Treatment.* The Guilford press. Library of congress cataloging-in-publication data, New York: London.
- Zeng, G. (2007). An exploratory investigation of the internalizing problem behavior among children from kindergarten to third grade. A dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for PhD degree, University of Pennsylvania.